

Pretežni del tokratne številke predstavljajo razprave, pripravljene na podlagi prispevkov na *Amfiteatrovem* simpoziju, ki je na temo »Gledališki eksperiment na Slovenskem (1966–1986) in njegovi odmevi« potekal 6. in 7. oktobra 2022 v dvorani Slovenskega gledališkega inštituta (SLOGI) v Ljubljani. Ideja o témi simpozija se je porodila ob nedavnem izidu zbornika *Generator:: za proizvodnjo poljubnega števila dramskih kompleksov* (UL AGRFT in SLOGI, 2022), v katerem je urednik Blaž Lukan zbral skoraj 60 slovenskih eksperimentalnih dramskih in uprizoritvenih tekstov iz obdobja modernizma (1966–1986) več kot 30 slovenskih avtorjev. Raznovrstnim besedilom, ki so bila do sedaj razpršena po različnih literarnih revijah, časopisih in drugih izdajah, je zbornik spet omogočil vidnost, predvsem pa je izdaja, sicer pospremljena z obsežno urednikovo študijo, ponudila izhodišče tako za ponovni pretres in nove raziskave manj poznanih del dramatikov tistega obdobja kot za (ponovni) premislek o slovenskih uprizoritvenih praksah šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Še več, odprla je zavest o tem, kakšen vpliv je imel gledališki in dramski eksperiment na nadaljnji razvoj dramskega pisanja in uprizorjanja vse do danes, in ne nazadnje omogočila vzporejanje tega dogajanja z dogajanjem drugod po nekdanji Jugoslaviji in v zahodnem svetu.

Prva številka letošnjega *Amfiteatra* tako prinaša osem izvirnih razprav v slovenskem in angleškem jeziku. Več člankov se ukvarja z uprizoritveno pisavo, katere nove oblike so se pojavile v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Čeprav tradicionalne dramske forme niso odpravile, so korenito spremenile vlogo besedilnosti v gledališču. Tako Branislav Jakovljevič obravnava raznovrstna razmerja med pisavo in uprizoritvijo. Pokaže razliko med množičnimi uprizoritvami, kakršne so se odvijale v Beogradu vsak 25. maj ob dnevu mladosti, in podobnimi performansmi, ki so imeli v sebi subverzivni in estetski potencial. Na koncu prav to razliko, ki je pravzaprav razlika med umetnostjo in golo reprodukcijo oz. naključnim kombiniranjem elementov, Jakovljevič uporabi za razmislek o potencialih sodobne umetne inteligence, ki s ChatGPT-jem postaja izredno aktualna. O vprašanju dramskega besedila in gledališkega dogodka, praviloma v kontekstu slovenske drame in (eksperimentalnih) uprizoritvenih praks, pišeta Tomaž Toporišič in Gašper Troha. Prvi obravnava dekonstrukcije dramskega pri izbranih avtorjih od šestdesetih let prejšnjega stoletja do danes, ki izumljajo nove oblike redramatizacij in postdramskih medmedijskih prepletov. Drugi pa pokaže na tesno vez med sodobno dramsko pisavo in tradicijo modernizma, ki pa dandanašnji temelji na drugačnih izhodiščih. Če je modernizem skušal preko naključja in dogodka priti do avtomatične pisave in resnice, skušajo današnje avtorice preko postopkov kombinacije in manipulacije gledalca ustvariti močnejši občutek avtentičnosti in

čustvenega učinka. Več avtorjev razprav se loteva teoretskega umeščanja bralnih uprizoritev (Barbara Orel, Varja Hrvatin, Maša Radi Buh in Jakob Ribič). Obravnavani so tudi specifični vidiki: Krištof Jacek Kozak pretresa pozabljen dramolet Tarasa Kermaunerja, v katerem je zanimiv Kermaunerjev pogled na modernistično poezijo. Gregor Pompe analizira glasbenogledališki opus Darijana Božiča, da bi pokazal njegov bogati glasbenoscenski opus, ki je uvajal tedaj najaktualnejše modernistične postopke, kakršne je v ZDA raziskoval John Cage; slovenska gledališka in glasbena scena pa je ob tem ostajala skrajno sumničava do opere, zato Božič vedno znova išče primerne žanrske oznake za svoja dela. Nika Leskovšek se ukvarja z reprezentacijo žensk(osti) oz. z njihovo odsotnostjo v zborniku *Generator*, ki morda kaže na patriarhalnost tedanjega dogajanja, ki je sicer potekalo v času študentskih nemirov in zahtev po popolni svobodi posameznika.

Številko zaključuje recenzija Tajde Lipicer, ki obravnava *Eseje o komediji* Jureta Gantarja (MGL, 2022).

Vabljeni k branju.

Gasper Troha in Maja Murnik

Ta številka revije je nastala v okviru raziskovalnega programa Gledališke in medumetniške raziskave (P6–0376), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.